

# A Tabán újjáépítése előtt részletesen föl kell tárni a budai gyógyforrásokat

A régi Tabán lebontása végetért, a főváros készülődik arra a munkára, amelynek jelentősége Budapest jövője és fejlődése szempontjából eléggé fel nem becsülhető; a tabáni fürdőváros felépítésére. A közelmúltban többen rámutattak már arra, hogy a fürdőváros felépítése előtt alapvető fontosságú munkát kell lefolytatni. Fel kell tárni a budai gyógyforrásokat és hévizeket, amelyek a fürdőváros létalapjai és amelyeket e pillanatban még nem ismerünk kellő részletességgel és alaposítással ahhoz, hogy a munkába belefoghatnánk. Minden komoly megmozdulás előfeltétele az idetartozó földtani problémák megoldása, enélkül olyan bizonytalanságban vagyunk, amelyben maradandót és célszerűt alkotni nem lehet.

Ebben a tekintetben nagy érdeklődést keltett a legutóbbi időben az az előadás, amelyet Balás Jenő bányamérnök tartott a gellérthegyi források feltárásának és megfelelő foglálásának szükségességéről és amelynek anyagát memorandum formájában a főváros polgármesteréhez is eljuttatta. Balás bányamérnök előterjesztésében rámutat arra, hogy a legmodernebb geológiai szempontok alapján hogyan kell megítélni a gellérthegyi és általában a budai hévizek kérdését és milyen intézkedések szükségesek ahhoz, hogy minél előbb teljesen tisztán láthassunk az egész kérdés-komplexumban. Erre vonatkozó vizsgálá-

taink anyagát Balás Jenő most az egyi szaklapban nyilvánosságra is hozta.

A kérdés középpontjában a budai hét források létrejöttének körülményei állnak. A Bakony, a veleni hegység, a Mátra, Bükk déli, helyesebben délkeleti lábánál egy fő-törési vonal halad át. Azok a hegylépcsők amelyek ennek a vonalnak északnyugati oldalán vannak, kiemelkedtek, a vonal délkeleti oldalán a földkéregtömegek a mélységbe süllyedtek. A lesüllyedt részek később feltöltődtek. Ilyen feltöltéseken alakult ki a Balaton és a Velencei-tó is. A süllyedés vonal északnyugati oldalán gránittömegek és harmadkorú képletek emelkedtek fel amelyekben a főtörésvonallal párhuzamos repedések támadtak. A repedésekből azután a későbbi geológiai korszakokban vulkánikus folyamatok játszódtak le. Ilyenek voltak a Bakonyban a bazaltkitörések a veleni hegységben az andezitfeltörések és így tovább. Ezek után szénsavgazómlések, gőz-, kén-, hidrogén és hévizómlések következtek. Így képződtek a szénsavas, kén-, hideg- vagy melegvízi források. A Velencei hegység innenső végén működött vulkánosság hozta létre a hasadékrendszer, és azt ásványokkal kitöltötte. A hegységből északkelet felé folytatódó hasadékokba a vulkánosság gőzei és gázai jutottak. Ezekből tevődik össze a Juvenilisvíz, amely itt-ott hévizű forrásokban bugygyan elő.

## Meg kell keresni az eredeti, legértékesebb vizeket

A budai hegyekben öt ilyen hasadékot tudunk kijelölni. Ezek közül a legdélibb a Budaörs, Kálvária-hegy, Tűzkő-hegy, Rupp-hegy, Sas-hegy, Kis- és Nagygellérthegyen átvonuló hasadék. Budapest fürdőváros szempontjából ez a hasadék a legjelentősebb, mert ez szállítja a hévizet a Gellérthegy forrásaikhoz. Ezek a források úgy nyíltak meg, hogy a budai hegyek a Duna mentén letörtek és lesüllyedtek a mélységbe. Az ilyen hegytörés nyomán felbuggyanó források legtöbbször eredeti járatától kisebb-nagyobb távolságban szabálytalan repedésekben át jut napfényre. Nyilvánvaló, hogy az ilyen hosszabb és bonyolult utat bejáró víz nem tartalmazza összes eredeti alkotórészeit, hőfok, vegyi alkotórészek és egyéb ható tényezők dolgában nem marad meg változatlanul. A legfontosabb feladat tehát az, hogy az eredeti, ép, hatótényezőket gazdag hévizekhez eljussunk és azokat vegyük birtokunkba. Azokat a repedéseket kell tehát megnyitni, amelyek közvetlenül vezetnek a mélységből felfelé áramló vizet, amelyekben tehát nem értékben csökkent, hanem eredeti állagú vizet találunk. Ez a feladat a bányageológia módszereivel fölfejtés nélkül megoldható, szükséges azonban megfelelő tervszerű és céltudatos előkészítő munka. Ennek az előkészítő munkának programja a következő:

1. Számba kell venni a Gellérthegy környékén az összes jelenlegi forrásokat, térképi helyzetük rögzítésével, kiömlési szint-

jeik pontos meghatározásával, végül pedig geológiai viszonyaik végleges felderítésével.

2. Számba kell venni és meg kell vizsgálni a szivárgó forrásokat és a szökevényforrásokat.

3. Meg kell vizsgálni a régi forrásjárásokat és rögzíteni kell azoknak térképi helyzetét.

Mindezek olyan munkák, amelyeket önmagukban és önmagukért is érdemes elvégezni, sőt azokat már régen el kellett volna végezni, hogy tervszerűen és a viszonyok kielégítő ismeretével fejleszthessük Budapest kultúráját.

Ez után az adatgyűjtés után lehet kidolgozni a forrás-feltárásoknak és foglásoknak végleges tervét. Az adatok alapján lehet majd megállapítani, hogy a Gellérthegy Pest felőli oldalán milyen irányban kell behatolni a Gellérthegy belsejébe, hol találhatjuk meg a leggazdagabb és legértékesebb hév vízjárásokat. Ennek a geológiai vizsgálatnak programja élénk feltűnést kelt úgy a főváros vezető köreiből, mint szakörökben mindenütt. Az előterjesztéssel kapcsolatban jóformán minden nevesebb szakemberünk állást foglalt már és egyhangúlag sürgeti a gellérthegyi hévizek problémájának teljes tisztázását, Balás bányamérnök programjának megvalósítását, a tabáni építkezések terveinek végleges megállapítása és a munka megkezdése előtt.

## A természet csodálatos adományaival jól kell gazdálkodni

Ennek a programnak megvalósításával ma még előre ki nem számítható mértékben növelhetjük a gellérthegyi gyógyforrások értékét, balneológiai jelentőségét. A főváros eddig csak úgy találmára gazdálkodott világlejtelenségű hévziveivel, felhasználta azt, ami magától kibuggyant a felszínre, sőt még azt is csak részben használta fel. A budai hőforrások vizének nagy tömegei ömlenek emberemlékezet óta felhasználatlanul a Dunába és vesznek el az újabbkori üledékes rétegek alatt. Elérkezett az ideje annak, hogy a főváros valóban tudományos alaposítással és megbízhatósággal számba vegye ezeket a kincseket, tiszta képet alkosson magának arról, mi áll a rendelkezésére, mit hol és hogyan kell hasznosítani és ezeknek az adatoknak ismeretében teremse meg a lebontott Tabán helyén az új fürdővárost. A budai gyógyforrások komplexuma csodálatos és egészen egyedülálló adománya a természetnek, ehhez mérhető, vagy csak távolról hasonló találmán a világon nem találunk. Nincs még egy milliós nagyváros a világon egyik részében sem, amely legszűkebben értelmezett határai között, egyik népes kerületében teremthetné meg a nagyértékű és elismert hatású gyógyfürdők egész sorát. A természetnek ez a csodálatos adománya

nemcsak jogokat, hanem kötelességeket is jelent, arra kötelezi a fővárost, hogy a legjobban, a tudomány legújabb eredményeinek jegyében oldja meg a forrásokkal összefüggő problémákat. Mindezek egyébként nemcsak erkölcsi kötelességek, hanem egyúttal felbecsülhetetlen üzleti érdekek is. A fürdőváros az egész magyar idegenforgalom központja és legnagyobb hatótényezője lehet, amelynek vonzóereje, nemzetközi hírneve elsősorban a gyógyforrások értékén, számán, gyógyhatásán múlik. A rendelkezésünkre álló természeti kincsek teljes kihasználását csak ez az alapos és minden részletre kiterjedő földtani vizsgálat, ezzel kapcsolatban a források megfelelő foglálása, a gyógyvizeknek a kifakadás helyén való hasznosítása hozhatja meg. Ennek a munkának meg kell előznie minden további lépést a Tabán újjáépítésében, a Gellérthegy környékének és a Gellért-rakpartnak rendezésében, mert enélkül minden lépés: ugrás a sötétbe, amelynek előre át nem tekinthető következményei lehetnek a jövőben és amely éppen ezért súlyos felelősséget hárít minden illetékes a fürdőváros kérdésében bármilyen vonatkozásban és bármely időpontban intézkedő tényezőre.

Thury Lajos